

A háztartások életkörülményei

Szivós Péter

1. Bevezetés

A lakosság „jóléte” (jól-léte) számos tényező együttállásából jön létre, amelyek összetételét az egyes statisztikai iskolák és módszertanok gyakran különbözően állítják össze, más-más elemeket szerepeltetnek bennük. Abban viszont egyetértés van, hogy a lakossági jólétet a háztartások szintjén érdemes megragadni, hiszen a bevételek és a kiadások is háztartási szinten keletkeznek, és a fogyasztás is a háztartások keretein belül történik. A háztartások életkörülményeinek szisztematikus bemutatását azonban több módon is megkísérelhetjük. A társadalmi jólét feltérképezésére elsősorban a skandináv, azon belül is a svéd statisztikai gyakorlat tizenegy témakört különíti el az olyan anyagi természetű témaköröktől kezdve, mint a foglalkoztatás, munkakörülmények, jövedelmek az olyan életmód jellegű témakörökig, mint a társadalmi kapcsolatok és a közéleti aktivitás. Ennek a módszernek az alkalmazói minden témakörben több objektív indikátort alakítanak ki, és azokat vagy azok összetevőit mérik adminisztratív források, illetve lakossági adatfelvételek segítségével (Bukodi 2001). Az anyagi források korlátai miatt az általunk használt TÁRKI Háztartás Monitor vizsgálat 2007-ben és korábban sem tűzött ki ilyen ambiciózus célokat, ezért tanulmányunkban a jövedelem-fogyasztás-megtakarítás háromszögében fellelhető legfrissebb empirikus adatokat használjuk fel. Mivel ehhez a területhez szorosan kapcsolódik, kitérünk a jövedelmi szegénység bemutatására, és a kép teljesebbé tétele érdekében a depriváció elterjedtségét is ismertetjük. A Monitor kutatás legújabb adatait bemutató jelentés, a *Köz, teher, elosztás* megfelelő fejezetei alapján a jelzett sorrendben mutatjuk be a területek néhány fontosabb jellemzőjét, időbeli alakulását, társadalmi-gazdasági profilját. A jövedelem-fogyasztás-megtakarítás témája jelen kötet egy másik tanulmányában¹ is megjelenik, ott azonban ezen összefüggések makrogazdasági szempontú elemzése található, a mi tanulmányunktól eltérően, makroszintű információkra alapozva.

¹ Lásd: Matheika Zoltán *Megtakarítások, jövedelem, fogyasztás* című tanulmányát e kötetben.

2. Jövedelem

Az egy főre jutó háztartási jövedelem dinamikája rendkívül változó volt az elmúlt néhány évben. A 2003–2005-ös őszi méréseink közötti 17%-os nominális növekedést követően a 2005–2007 közötti időszakban 10% körüli növekedés történt, így az egy főre jutó jövedelem havi 63 ezer Ft-ról 69 ezer Ft-ra nőtt nominálisan (Tóth 2008), ami az infláció figyelembe vételével a vásárlóerő csökkenését mutatja.

Ugyanakkor az egy időpillanatot, illetve a visszatekintő periódust rögzítő kétvétenkénti méréseink nem mutatják a jövedelmi hullámzások tényleges mértékét és lefolyását, erről csak jelzésértékű, „külső” információink vannak. Ilyen például az, hogy a keresetek reálértéke 2007-ben 4,8%-kal csökkent az előző évhez képest, és 2004-ben is kisebb mértékű csökkenés volt tapasztalható, ugyanakkor azt megelőzően 2002-ben és 2003-ban kiugróan magas, 13,6, illetve 9,2%-os növekedés következett be (KSH 2008). Mindezzel együtt a 2007. évi reálszint meghaladja a 2003-ast.

Hasonlóan mozgalmas évek voltak az állam által közvetlenül is kontrollált területeken, a szociális ellátórendszer több eleme és az adórendszer is jelentős mértékben változott. Az előbbire példa egyrészt a rendszeres szociális segély átalakítása (2007. januártól), ami kvázi minimumjövedelemként funkcionál², (s amelyet később egy maximum bevezetésével egészítettek ki), továbbá a rendszeres gyermekvédelmi támogatás megszüntetése, valamint a családi pótlék jelentős emelése. Végül pedig (2006. januártól) a személyi jövedelemadó gyermekhez kapcsolódó adókedvezményének megszüntetése/csökkentése. Az szja felső adókulcsa az ún. különadó bevezetésével (2007. januártól) 4 százalékponttal emelkedett, az eva (2006. októbertől) 5 százalékponttal nőtt, továbbá a társadalombiztosítási járulékok, illetve egyéb adók, illetékek is emelkedtek a kormányzat költségvetés-konzolidációs programjának keretében.

Mindezek az intézkedések eltérő módon érintették a háztartásokat attól függően, hogy azok milyen családszerkezetűek, és a jövedelmi skála melyik szintjén helyezkedtek el. A jövedelemeloszlással kapcsolatban Tóth István György számításai szerint azt találjuk, hogy 2005 és 2007 között az átlagosnál magasabb jövedelemnövekedés történt az 1–4. és a 6. jövedelmi decilisben, átlagos az 5. és 7. decilisben, míg a felső három decilisben az egy főre jutó jövedelem emelkedése átlag alatti volt (Tóth 2008). Mindez a kormány terveinek megfelelően történt így, és illeszkedett a mediánjövedelem szintjé-

² A családnak az egy fogyasztási egységre jutó havi jövedelmét kiegészíti az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90%-ára, feltéve, hogy az aktív korú személy egészségkárosodott, vagy nem foglalkoztatott.

nél rosszabb helyzetben levők relatív pozícióinak megvédését kitűző baloldali politikához. Ugyanakkor mindezek valószínűleg részben okai is a gazdasági növekedés lelassulásának és a kormány nagymértékű népszerűségvesztésének. A kiigazítási csomag teljes bevételnövelő hatásai 2007-ben körülbelül 750–800 milliárd Ft-ot tehetek ki.³ Ebből a vállalati különadó és az áfaváltozások, valamint a társadalombiztosítási típusú járulékok emelkedésének egy része közvetetten gyakorolt hatást a jövedelemeloszlásra, míg a magán-személyek különadója, a személyi jövedelemadó és a társadalombiztosítási járulékok másik része közvetlenül befolyásolta azt. Mivel az adóterhek és társadalombiztosítási járulékok eloszlása nagyon koncentrált (az összes ilyen típusú teher több mint 60%-át a jómódúakra hárul), ezért joggal feltételezhető, hogy a kiigazítási csomag terheit is döntően ugyanez a réteg, a felső két decilis viselte.

Mindebből tehát az is leszűrhető, hogy a kiigazítási csomag közvetlenül a jövedelemeloszlás szűkülését eredményezte, és ezt támasztja alá az is, hogy a TÁRKI által rendszeresen számított jövedelemeloszlási mutatók mindegyike az egyenlőtlenségek csökkenését mutatja (*1. táblázat*). Mind a jövedelmek szóródását jellemző ún. Gini-együttható, mind a legfelső és a legalsó népeségtizedek átlagjövedelmeinek arányát jelző decilis arány, mind pedig a legfelső tized alsó töréspontját a legalsó tized felső töréspontjához viszonyító percentilis arány statisztikailag szignifikáns mértékben csökkenést mutat.⁴ Az ekvivalens jövedelmek ($e=0,73$) alapján számított valamennyi egyenlőtlenségi mutató jelentős esést mutat, sőt az egyenlőtlenségcsökkenés nem a legalsó decilis töréspontjának emelkedése, hanem a legfelső decilis töréspontjának csökkenése mellett alakult ki. Mindez azt jelenti, hogy 2005-ben és 2007-ben a legszegényebb egymillió ember leggazdagabbjának a népesség középpértékéhez képest vett relatív pozíciója érdemben nem változott, viszont a legfelső decilis legszegényebb tagjának a középpértékhez viszonyított relatív jövedelmi pozíciója jelentősen romlott. A legfelső tized átlagjövedelmeinek a legalsó népeségtized átlagjövedelmeihez viszonyított aránya 7 alá csökkent. Mint tanulmányunk egy következő részében látni fogjuk, méréseink szerint a szegények aránya nem változott jelentősen, a nagyobb változás a jövedelemeloszlás felsőbb régióiban következett be. Ezt mutatja az is, hogy a különböző, az eloszlás változásának számszerűsítésére alkalmas, mutatók közül arányaiban a legnagyobb mértékben – a felső értékek változására leginkább érzékeny – szórás-mutató változott: a GE(2) mutató a 2005. évi 0,260-ról 0,205-re esett 2007-ben (Tóth 2008).

³ A KOPINT-TÁRKI számításai (Palócz Éva szóbeli közlése).

⁴ Mindhárom mutatóra intervallumbecslést készített Tóth (2008): a becslést 1000, ismétléses, visszatevéses mintavételen alapuló Stata „bootstrap” eljárással végezte el.

1. táblázat. Az egy főre jutó háztartási jövedelmek személyek közötti eloszlásának fontosabb egyenlőtlenségi mutatói Magyarországon, 1987–2007

	1987	1992	1996	2000	2003	2005	2007
Az egyes decilisek átlagjövedelmei (Ft)							
Alsó decilis	2352	3653	5707	10668	17149	20803	24205
2.	3161	5612	8751	16278	26177	31108	35628
3.	3621	6556	10986	19830	32247	38335	44035
4.	4043	7293	12855	23210	38097	44948	51144
5.	4479	7994	14602	26425	43417	51408	57923
6.	4944	8711	16325	29712	48441	57260	64992
7.	5499	9715	18134	33318	54778	64300	71818
8.	6208	11112	20737	38276	63190	73726	81400
9.	7301	13440	25352	46741	76771	91070	97717
Felső decilis	11014	21776	42835	80752	138885	158497	163955
Átlag	5262	9587	17627	32517	53900	63117	69258
Fontosabb egyenlőtlenségi mutatók (a személyek eloszlásából)							
p10/p50	0,61	0,60	0,48	0,51	0,49	0,51	0,50
p90/p50	1,73	1,83	1,91	1,93	1,92	1,92	1,78
p90/p10	2,81	3,07	3,95	3,78	3,90	3,78	3,53
S1	4,50	3,80	3,20	3,30	3,20	3,30	3,50
S5+S6	17,9	17,4	17,5	17,3	17,1	17,1	17,7
S10	20,9	22,7	24,3	24,8	25,7	25,1	23,6
S10/S1	4,60	6,00	7,50	7,60	8,10	7,60	6,80
Robin Hood index	17,00	18,50	20,70	21,20	21,80	21,40	19,90
Gini-együttható	0,244	0,266	0,300	0,306	0,316	0,308	0,288
N=	56459	5538	4972	5253	5909	5209	5054

Forrás: KSH Jövedelem-felvétel, valamint MHP (B) I–VI. hullámok alapján Tóth (2008); TÁRKI Háztartás Monitor 1998–2003 alapján Tóth (2005); illetve a TÁRKI Háztartás Monitor 2007.

Megjegyzés: Az első mutatószám (p10/p50) az alsó jövedelmi tized felső határpontját viszonyítja a mediánhoz, a második a legfelső jövedelmi tized alsó határát ugyancsak a mediánhoz viszonyítja (p90/p50), míg a harmadik a két szélső pontot egymáshoz (p90/p10). A következő csoportban az egyes mutatók az adott tizedek összjövedelemből való részesedését mutatják (S1, S5 + S6, S10), illetve a két szélső jövedelemdecilis részesedésének egymáshoz viszonyított arányát (S10/S1). A Robin Hood index annak a jövedelemtömegnek az arányát adja meg, amelynek átcsoportosításával teljes egyenlőség jöhetne létre az adott sokaságban. A Gini-együttható értéke 0 és 1 közé esik, előbbi a teljes egyenlőség, utóbbi a legextrémebb egyenlőtlenség esete lenne.

3. Fogyasztás

A Háztartás Monitor kutatás során a lakossági jövedelmek részletes vizsgálata mellett a kiadásokra, azaz a fogyasztás szintjére és szerkezetére vonatkozóan is rendszeresen gyűjtünk információkat. A kérdezés módszertana eltér a KSH-ban alkalmazott, ún. naplós módszertől, helyette az annál egyszerűbb ún. visszatekintéses kérdéseket használunk. Egy már évek óta kiforrott tétel-sort alkalmazunk, amely a fogyasztási elemekre – jellegüktől függően – havi (pl. étel-miszer, lakásfenntartás), háromhavi (pl. ruházzkodás, egészségügyi kiadások), vagy éves szinten (pl. üdülés, tartós műszaki cikkek) kérdez rá. Jelen vizsgálatban tehát lehetőségünk van a fogyasztási adatok időbeli összehasonlítására.

Számításaink szerint 2007-ben a háztartások havonta átlagosan 131 448 Ft-ot költöttek/fogyasztottak el, ami egy főre számítva 60 360 Ft-ot jelentett 2007 szeptemberében (Bernát 2008). Az ezt megelőző, 2005 szeptemberében készült Háztartás Monitor felvételben az átlagos háztartási fogyasztás havi 126 249 Ft volt (F. Varga 2006). Ez nominálisan 4-5%-os növekedést jelentett, ami azonban a 113%-os általános fogyasztói árindexet figyelembe véve 7-8%-os reálcsökkenéshez vezetett. Ezt a trendet támasztja alá a KSH jelentése is, amely a Háztartás Költségvetési Felvétel (HKF) havi felméréséből származó 2007. első félévi folyó fogyasztási adatai alapján a lakossági fogyasztás 1-2%-os volumencsökkenését valószínűsítette egyéves időtávon (KSH 2007). Ugyanakkor a makrobebecslések 2006–2007-ben a fogyasztásnak a jövedelemnél kisebb ingadozását és kisebb reálcsökkenését mutatják, ami inkább azt jelzi, hogy a fogyasztási kiadások bizonyos mértékű simítással követik a jövedelmek alakulását. (Lásd: Matheika e kötetbeli tanulmányát.)

A kérdőíves adatfelvételen alapuló fogyasztásvizsgálatok nagy előnye ugyanakkor a makroszintű elemzésekhez képest, hogy lehetőséget adnak a különböző társadalmi-gazdasági csoportok relatív pozícióinak összehasonlítására. Az ilyen jellegű elemzésekben szokásos kategóriákat megvizsgálva a legmagasabb értékben a háztartási jövedelem alapján a legmagasabb jövedelmi ötödébe tartozó, budapesti, diplomás és szellemi munkát végző, illetve vezetőként dolgozó háztartásfővel rendelkező háztartások fogyasztanak (2. táblázat). E társadalmi csoportok körében az OECD1-skála⁵ alapján számolt fogyasztás az átlagos érték 130–140%-a, ami legalább 90 ezer Ft-os havi kiadási szintet jelentett 2007 szeptemberében. A legalacsonyabb fogyasztási szintet az alacsonyan képzett (érettségivel nem rendelkező), illetve inak-

⁵ Az OECD1-es skála az első felnőtt háztartástaghoz 1-es, a további felnőttekhez 0,7-es, a gyermekekhez pedig 0,5-es súlyt rendel. Éltető és Havasi (2002) szerint a magyarországi háztartások fogyasztási szerkezetét legjobban az így súlyozott adatok írják le.

tív háztartásfőjű, alacsony jövedelmű, nagyobb (legalább négyfős) háztartások körében találunk, ahol az egy fogyasztási egységre vetített fogyasztás jellemzően az átlagos szint 80-90%-a.

2. táblázat. Az összes fogyasztás átlaga OECD1-skála alapján számolva a háztartások és a háztartásfők társadalmi-demográfiai jellemzői szerinti bontásban

	Ft/hónap	Arány (%)
<i>Összesen</i>	<i>70 404</i>	<i>100,0</i>
A háztartásfő életkora		
18–29 éves	74 680	106,1
30–39 éves	72 918	103,6
40–49 éves	66 828	94,9
50–59 éves	72 496	103,0
60–69 éves	71 414	101,4
70 év feletti	65 287	92,7
A háztartásfő iskolai végzettsége		
Legfeljebb 8 általános	58 704	83,4
Szakk munkásképző	64 712	91,9
Érettségi	78 516	111,5
Felsőfokú	95 806	136,1
A háztartásfő gazdasági aktivitása		
Alkalmazott	76 341	108,4
Vállalkozó	84 910	120,6
Nyugdíjas	67 124	95,3
Egyéb	46 759	66,4
Az aktív háztartásfő foglalkozása		
Önálló	84 448	119,9
Vezető	98 578	140,0
Szellemi	96 880	137,6
Fizikai	70 952	100,8
A háztartási jövedelem ötödei (OECD1-skála alapján számolva)		
1. ötöd	45 737	65,0
2. ötöd	56 118	79,7
3. ötöd	72 079	102,4
4. ötöd	75 418	107,1
5. ötöd	98 819	140,4

	Ft/hónap	Arány (%)
Háztartáslétszám		
1	77 034	109,4
2	74 028	105,1
3	67 095	95,3
4+	59 737	84,8
Településtípus		
Főváros	90 459	128,5
Város	66 571	94,6
Község	63 747	90,5

Forrás: A TÁRKI Háztartás Monitor 2007 alapján Bernát (2008).

Fontos kiemelni, hogy a szokásosan használt szociodemográfiai jellemzők közül némelyek mennyire erősen hatnak a fogyasztás mértékére, míg mások milyen kevésbé. Ezek közül is mindenekelőtt a jövedelmi helyzetet érdemes vizsgálni. Ám amíg a jövedelem- és a fogyasztási szint összefüggésének magyarázatára számos elmélet született (ezek összefoglalását lásd pl. Tóth 2005: 26–30), amelyek a társadalmi-demográfiai jellemzőkön túl egyéb szempontokat (pl. kognitív tényezők, a jövedelemmel kapcsolatos várakozások, életciklusbeli jellegzetességek) is figyelembe vesznek, addig a Háztartás Monitor vizsgálatban nincs lehetőség a szociodemográfiai tényezőkön túl más szempontok bevonására a fogyasztás volumenének magyarázatára. Ebben az elemzésben tehát a leginkább használatos társadalmi, demográfiai és gazdasági változóknak a fogyasztás szintjére gyakorolt hatását számszerűsítjük. A legmarkánsabb különbséget a jövedelem alapján találjuk: A legszegényebb, azaz a háztartási jövedelem alapján a legalsó ötödbe tartozó háztartások esetében az egy főre eső kiadás 45 737 Ft volt 2007 szeptemberében, ami az átlagos fogyasztási kiadás kétharmadát se éri el (65%). Ezzel szemben az ötödik ötödbe tartozó, legjobb jövedelmi helyzetű háztartások több mint kétszer ennyit költenek (98 819 Ft), ami az átlagoshoz viszonyítva 140%-os fogyasztási kiadást jelent (2. táblázat). Ehhez hasonló erősséggel differenciál a háztartásfő iskolai végzettsége is: a legfeljebb általános iskolát végzett háztartásfőjű háztartásokban az egy főre vetített fogyasztás mértéke nem éri el a 60 ezer Ft-ot, és ezzel alig haladja meg az átlagos fogyasztási kiadás 80%-át. A felsőfokú végzettségű háztartásfők háztartásában viszont átlagosan közel 30 ezer Ft-tal többet költenek havonta, ami az átlagos fogyasztás 136%-át jelenti. Erős differenciáló tényező még a lakóhely, azon belül is a vidék–főváros dimenzió: a fővárosi háztartások havonta több mint 30 ezer Ft-tal töb-

bet fogyasztanak, mint a városi és a községi háztartások, ami 40–50%-os különbséget jelent.

A fogyasztás volumenét az előzőeknél jóval kevésbé – bár mindenképpen érzékelhető mértékben – befolyásolják azonban olyan tényezők is, mint a háztartásfő életkora, illetve a háztartás létszáma, azaz itt szórnak a legkevésbé csoportonként az átlagos fogyasztási értékek. A háztartásfő életkorával kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy a negyvenes éveikben járó és a 70 éves vagy idősebb háztartásfők háztartásaiban fogyasztanak a legkevesebbet (egy egységre vetítve, átlagosan 65–67 ezer Ft-ért), míg a többi korcsoportba tartozó háztartásfők háztartásaiban közel azonos mértékben, 71–74 ezer Ft közötti értékben. A háztartásméret alapján szintén számottevő különbségeket tapasztalunk, ugyanakkor itt is kisebbek a különbségek az egyes csoportok között, mint amekkorát a háztartási jövedelem vagy a háztartásfő iskolázottsága alapján találunk.

4. Megtakarítás

A közgazdasági logika szerint a jövedelem és a fogyasztás mellett a harmadik elem a megtakarítás, aminek lakossági adatfelvételen keresztüli mérése még az előzőeknél is nehezebb feladat. Korábban a Háztartás Monitor felvétel kísérletet tett az ún. „flow” (változás) és „stock” (állomány) típusú megtakarítások összegszerű becslésére, azonban a makroadatokkal való összevetés a mérések gyenge minőségét mutatta, így a kapott információkkal nem lehetünk teljesen elégedettek. Míg a jövedelmek esetén a lakossági adatfelvételek eredményeinek a makrostatisztikákkal való összevetése 60-70%-os szintet mutatott, addig a megtakarítások esetén mindössze 10-15%-os értéket kaptunk. A vagyon, és ezen belül is a pénzügyi vagyon, mérése olyan érzékenységi falakba ütközik az összegek firtatásánál, hogy azzal fel is hagyunk: a kérdezettek ugyanis nem szívesen válaszolnak efféle kérdésekre. Évek óta kizárólag a megtakarítási formákra és motivációkra kérdezzük rá, csökkentve ezáltal a nem mintavételi hibát (ugyanakkor feladva egy fontos megismerendő terület kutatását).

A Háztartás Monitor vizsgálat adatai alapján a háztartások különböző megtakarítási formákkal való rendelkezését tudjuk vizsgálni, viszont a megtakarítások és a felvett hitelek állományáról összegszerű információ nem áll rendelkezésünkre. A valamilyen megtakarítással rendelkező háztartások aránya nem változott 2005 és 2007 között (Medgyesi 2008). 2005-ben, és a 2007-es vizsgálatban is a háztartások fele számolt be valamilyen – a Háztartás Monitor vizsgálatban felmért – megtakarítási formáról. A lakossági folyó-

számlával rendelkező háztartások arányának emelkedése tovább folytatódott a millennium óta: míg 1999-ben a háztartások fele (49%-a) rendelkezett folyószámlával, addig 2005-ben és 2007-ben már körülbelül kétharmaduk (64%, illetve 67%-uk). A betétkönyvvel rendelkező háztartások aránya ebben az évtizedben 10% körül ingadozik, 2007-ben a háztartások 11%-ának volt valamilyen bankbetétje. A különböző banki, állami, vállalati értékpapírokkal rendelkező háztartások aránya valamelyest csökkent az utóbbi években, és az ezredforduló környékén jellemző állapotokhoz képest némileg alacsonyabb szinten stabilizálódott: Míg 1999-ben 11% volt az értékpapírokkal rendelkező háztartások aránya, addig 2007-ben, csakúgy, mint 2005-ben, 7% volt az arányuk. A készpénzt tartó háztartások aránya továbbra is viszonylag magas, bár a 2005-ös 18%-ról 15%-ra csökkent az arányuk (3. táblázat).

3. táblázat. *Különböző megtakarítási formákkal rendelkező háztartások aránya, 1999–2007 (%)*

Megtakarítási formák	1999	2001	2003	2005	2007
Lakossági folyószámla	49	58	62	64	67
Betétkönyv	13	12	10	9	11
Értékpapír	11	9	5	7	7
Készpénz	12	7	18	18	15
Devizaszámla	6	5	4	3	2
Lakástakarék	6	8	7	6	5
Egészségpénztár	4	4	4	11	12
Életbiztosítás	29	28	34	30	32
Önkéntes nyugdíjpénztár	13	20	15	17	18
<i>Megtakarítása van, összesen</i>	<i>53</i>	<i>53</i>	<i>57</i>	<i>50</i>	<i>50</i>
Tartozása van	31	27	29	32	33
N	2021	1943	2257	2017	1994

Forrás: A TÁRKI Háztartás Monitor 2007 adatai alapján Medgyesi (2008).

A pénzügyi vagyon megtakarítás melletti meghatározója a hitelek állománya. A 2007-es Háztartás Monitor adatai alapján a háztartások közel egyharmada (31%-a) tartozott valamelyik banknak vagy pénzügyintézetnek. Ez az arány megegyezik a 2005-ben kapott aránnyal, tehát eszerint a banki tartozással rendelkező háztartások aránya az utóbbi két évben nem változott, mindössze nem túl jelentős szerkezeti változásról lehet beszámolni. Növekedett a különféle lakáshitelekkel és jelzálog-hitelekkel rendelkező háztartások ará-

nya, csökkent azonban az autóvásárlási hitellel, illetve személyi és áruhitellel rendelkező háztartások aránya.

A hitellel, tartozással rendelkezők társadalmi jellemzője némiképp eltér az átlagtól, például a háztartásfő életkora szerint: a harmincas korosztályban a háztartások fele, a negyvenesek körében pedig a háztartások 45%-a tartozik valamelyik banknak, míg a 60 évesek között mindössze 17%, a 70 éven felüliek esetében pedig csak 4% a tartozásokkal rendelkezők aránya. Iskolai végzettség szerint is jelentősen eltér a tartozásokkal rendelkező háztartások aránya, hiszen míg a legfeljebb 8 általánost végzett háztartásfők 19%-a tartozik valamilyen pénzintézetnek, addig a felsőfokú diplomával rendelkezők háztartásfők körében ennek kétszerese (38%) a bankoknak tartozó háztartások aránya. Ezek a mintázatok megfelelnek a várakozásoknak, de tapasztaltunk egy „furcsaságot” is. A tartozásokkal rendelkezők aránya a legrosszabb jövedelmi helyzetben levők között a legmagasabb: a legalacsonyabb jövedelmi ötödben 41% a banki tartozással rendelkezők és 47% a valamilyen pénztartozással rendelkezők aránya, ugyanakkor ennél csak kissé alacsonyabbak, 32 és 35% közötti ezek aránya a legfelső ötödben. Az alsó ötödbe tartozó háztartások kedvezőtlen pozícióját mutatja a 4. táblázat is.

4. táblázat. A háztartások megtakarítási pozíciója az egy főre jutó háztartási jövedelem ötödei szerint(%)

Jövedelmi ötödek	Se hitele, se megtakarítása	Csak megtakarítása van	Csak hitele van	Mindkettő	Összesen	N
Alsó ötöd	33	20	23	24	100	400
2. ötöd	36	28	17	18	100	401
3. ötöd	40	30	12	18	100	399
4. ötöd	37	38	11	15	100	401
Felső ötöd	31	34	11	25	100	400
<i>Teljes minta</i>	<i>35</i>	<i>31</i>	<i>14</i>	<i>20</i>	<i>100</i>	<i>2000</i>

Forrás: A TÁRKI Háztartás Monitor 2007 adatai alapján Medgyesi (2008).

5. Szegénység

Mint azt már a tanulmány elején jeleztük, a jövedelem-fogyasztás-megtakarítás összefüggő témakörei mellett a háztartások életkörülményeinek bemutatásához, a jövedelemhez, a jövedelemeloszláshoz szorosan kapcsolódó szegénység témáját is érdemesnek tartjuk áttekinteni. A relatív jövedelmi szegénység koncepciója a háztartások, illetve azok tagjainak szegénységét saját jövedelmük és a társadalom „középrérték-jövedelmének” (mediánjövedelmének) összehasonlításával határozza meg.⁶

2007-ben az adott definíció szerint a népesség 13%-át tekinthetjük szegénynek (Gábos–Szivós 2008). Összehasonlítva a korábbi adatokkal 2005 óta a relatív jövedelmi szegénység kiterjedtségének változatlansága látszik, 2003-hoz képest pedig kismértékű csökkenést tapasztalható. Az 1990-es évek elejétől követve a szegénység alakulását megfigyelhetjük, hogy az évtized első felében tapasztalt egyértelmű növekedést az évtized végére egy enyhe csökkenés követte. Az azóta eltelt néhány év nem ad egyértelmű képet a folyamat irányáról, enyhe ingadozás mellett a szegénység általános mértékének stagnálását figyelhetjük meg.

5. táblázat. A relatív jövedelmi szegénység fő mutatóinak alakulása, 1992–2007

Szegénységi mutatók	1992	1996	2000	2003	2005	2007
Szegénységi ráta (%)						
– a 95%-os konfidencia-intervallum felső határa	12,7	15,2	13,8	14,3	12,9	13,5
Szegénységi ráta (%)	11,9	14,2	12,9	13,5	12,0	12,6
Szegénységi ráta (%)						
– a 95%-os konfidencia-intervallum alsó határa	11,0	13,2	12,0	12,6	11,2	11,7
Szegénységi küszöbérték (adott évi nominális Ft-érték)	96 259	171 912	304 804	500 672	579 600	663 429
Szegénységi rés (%)	15,0	16,8	19,1	18,9	19,3	18,3

Forrás: A TÁRKI Háztartás Monitor 2007 adatai alapján Gábos–Szivós (2008).

A szegénység mélységét, tehát a szegénységből való kikerüléshez szükséges erőfeszítés nagyságát, mutató *relatív medián szegénységi rés* az 1992 óta tartó folyamatos emelkedést követően 2007-ben enyhe csökkenést mutat. Ér-

⁶ E tanulmányban a laekeni indikátor-rendszer megfelelő definícióit alkalmazzuk, így a szegénységi küszöböt főszabályként az OECD2-skálával számított ekvivalens mediánjövedelem 60%-ában határozzuk meg.

téke 1992-ben 15%, 2000-ben 19%, 2005-ben ugyancsak 19% volt, 2007-re pedig 18%-ra csökkent (5. táblázat).

Nem egyértelmű a hazai folyamatok alakulása az elmúlt időszakban, amennyiben a TÁRKI adataiból becsült szegénységi rátákat más magyar adatforrásból – jelesül az EU-SILC⁷ (magyar adatforrása a VÉKA⁸) eddigi két hullámából – számított mutatóval hasonlítjuk össze.⁹ A különböző adatfelvételekből számított eredmények publikálása között jelentős időeltolódás van, ezért az időbeli összehasonlítás, sőt a trendek irányának megítélése is csak korlátozottan lehetséges. A 2002-es referenciaévvű (2003-as adatfelvételű) TÁRKI Monitor és a 2004-es referenciaévvű (2005-ös adatfelvételű) VÉKA eredményei megegyeznek, hiszen azonos szintű, 13,5, illetve 13,4%-os szegénységi rátát mértek. A 2005-ös VÉKA, illetve a 2005-ös és 2007-es TÁRKI Monitor eredményeit összehasonlítva azonban már eltérő adatokat kapunk, amelyek ellentétes irányú folyamatokra utalnak a háztartások egyenlőtlenségére vonatkozóan. Míg a KSH által végzett adatfelvétel a szegénység kiterjedtségének szignifikáns növekedését mutatja 2004 és 2005 között (13,4%-ról 15,9%-ra), addig a TÁRKI adatai szerint a szegénységi ráta értéke 2002 és 2005 között kismértékben csökkent (13,5%-ról 12,0%-ra), majd stagnált (2007-ben 12,6%). Még nagyobb a különbség a két adatforrás között a szegénységi rés esetében: amíg ugyanis a TÁRKI adatai szerint 2003 és 2007 között e mutató értéke kis mértékben csökkent (19%-ról 18%-ra, 2005-ben ugyancsak 19%), addig a KSH adatai szerint 2004 és 2005 között (azaz egy év alatt!) jelentősen (19%-ról 24%-ra) nőtt.

A szegénység e jelzőszámait a 2005-ös évre nemzetközi összehasonlításban is vizsgálva azt láthatjuk, hogy a TÁRKI Monitor adatai alapján Magyarország szegénységi rátája az alacsony szegénységű skandináv és a kontinentális országok között helyezkedik el. Ezzel szemben a KSH VÉKA-kutatás az országot a közepes rátájú kontinentális európai országok (Ausztria, Franciaország, Luxemburg és Belgium) közé helyezi el. A 2004-ben csatlakozott tíz új tagállam között a legalacsonyabb szegénységi ráta Csehországot (10%), Szlovéniát és Szlovákiát (12–12%) jellemzi. Közepes szegénységűnek tekinthető Málta (14%) és Ciprus (16%) míg a többi EU-10 tagállamokban a szegénység kiterjedtsége 18 és 23% között alakul. A régi tagországokon belül jól elkülönülnek az alacsonyabb szegénységű skandináv országok és Hollandia (10–12%), a közepes szegénységű kontinentális országok (13–15%), valamint a magasabb szegénységi rátákat mutató angolszász

⁷ European Union Statistics on Income and Living Conditions

⁸ Változó Életkörülmények Adatfelvétel – a KSH által végzett vizsgálat.

⁹ Az összehasonlítás és külső validálás korábbi forrása a KSH Háztartási Költségvetési Felvétele volt.

és mediterrán országok (18–21%). A szegénység mélységét mutató szegénységi rés értéke Finnországban a legalacsonyabb (14%) és Litvániában a legmagasabb (29%).

A szegénység profiljának vizsgálatakor az itt „szokásosan” legbefolyásosabb tényezők, azaz az életkor, a háztartástípus és az etnikum szerepét mutatjuk be (6. táblázat). A szegénység kockázata az életkorral kismértékben ugyan, de csökken, hiszen a legmagasabb szegénységi kockázatú életkori csoport a gyermekeké és a fiataloké: az átlagos 13%-os szegénységi rátával szemben a 0–15 évesek körében 15%-os, a 16–24 évesek csoportjában pedig 17%-os a szegénység. A felnőttek közül a középkorúak (25–64 évesek) esetében a szegénység kiterjedése átlagos, 11–12% között van. Az idős, 65 év feletti népesség szegénységi kockázata ezzel szemben alacsonyabb az átlagosnál, körükben a szegénységi ráta 7%. Közvetlenül a rendszerváltást követően az idősek relatív jövedelmi szegénysége volt kiugróan magas (1992-ben 22%), a kilencvenes évek második felére már a gyermekek és a fiatalok szegénységi kockázata volt a legmagasabb, és ugyanez a helyzet ma is. A 25–49 évesek, tehát a gyermekes szülőket is magába foglaló korosztályok, esetében is hasonló tendenciát látunk: de az indulásnál tapasztalt nagyon alacsony szegénységi mutatók növekedése az országos átlag közelében stabilizálódott az ezredforduló környékén. Ezzel párhuzamosan a 65 év feletti szegénysége fokozatosan javult, szegénységi kockázatuk az évtized végére már átlag alattivá vált. Az 50–64 évesek szegénységi rátáiban kisebb ingadozásokat látunk, de esetükben az előző életkori csoporthoz hasonló átrendeződést nem figyelhetünk meg.

A háztartástípus a háztartásméret, a háztartástagok életkora és a köztük lévő kapcsolat jellegére vonatkozó információkat sűríti magába. Ezen ismérvek különböző kombinációja erősítheti, vagy gyengítheti a fentiekben bemutatott legnagyobb hatású tényezők mentén megfigyelt szegénység mértékét. A 6. táblázat alapján megfigyelhetjük például, hogy az idős párok lényegesen alacsonyabb szegénységi kockázatot mutatnak, mint a hasonló korú, egyedül élő személyek, miközben a fiatalabbak esetében – az alacsony esetszámnak is köszönhetően – nehéz megállapítani, hogy van-e hasonló kapcsolat. Az azonban egyértelmű, hogy a gyermekek jelenléte növeli a szegénység kockázatát, különösen akkor, ha a szülők legalább három gyermeket nevelnek. Ugyancsak magas kockázatot jelent az, ha a gyermekes háztartásból hiányzik az egyik szülő.

6. táblázat. A relatív jövedelmi szegénység kiterjedtsége nem, életkor, háztartástípus és a háztartásfő etnikai hovatartozása szerint, 1992–2007 (%)

		1992	1996	2000	2003	2005	2007
Korcsoport és nemi hovatartozás							
0–15 éves	Férfi	13,5	23,5	16,7	18,3	16,6	16,0
	Nő	11,4	15,2	16,3	19,2	12,4	14,6
	Összesen	12,5	19,5	16,5	18,7	14,6	15,3
16–24 éves	Férfi	13,0	18,8	16,4	13,9	15,2	17,4
	Nő	11,7	16,4	17,7	17,8	18,8	15,8
	Összesen	12,4	17,7	17,1	15,6	16,9	16,7
25–49 éves	Férfi	8,0	12,9	13,1	11,4	12,7	13,9
	Nő	7,5	13,0	10,9	14,1	11,9	10,5
	Összesen	7,7	13,0	11,9	12,8	12,3	12,2
50–64 éves	Férfi	7,2	9,7	14,1	11,7	11,2	11,6
	Nő	12,4	9,0	11,9	10,8	10,0	11,8
	Összesen	10,1	9,4	12,9	11,1	10,5	11,7
65 éves vagy idősebb	Férfi	14,8	3,9	4,1	5,1	3,7	5,4
	Nő	26,2	16,4	9,8	11,7	9,3	9,8
	Összesen	21,6	11,9	7,7	9,2	7,0	8,2
<i>Összesen</i>	<i>Férfi</i>	<i>10,7</i>	<i>14,7</i>	<i>13,3</i>	<i>12,4</i>	<i>12,3</i>	<i>13,3</i>
	<i>Nő</i>	<i>12,9</i>	<i>13,7</i>	<i>12,5</i>	<i>14,3</i>	<i>11,8</i>	<i>12,0</i>
	<i>Összesen</i>	<i>11,9</i>	<i>14,2</i>	<i>12,9</i>	<i>13,4</i>	<i>12,0</i>	<i>12,6</i>
Háztartástípus							
Egyszemélyes, <30		(17,4)	(6,3)	31,4	25,0	(5,4)	(11,5)
Egyszemélyes, 30–64		29,0	16,4	26,5	23,6	25,0	23,0
Egyszemélyes, 65+		53,4	26,2	12,1	16,9	13,4	13,5
Pár, legalább egy tag 65+		14,5	3,7	5,4	5,0	(1,8)	4,7
Pár, mindkét tag <65		5,5	6,2	11,0	12,2	9,4	8,4
Más háztartás gyermek nélkül		6,3	5,4	7,0	6,9	10,0	7,9
Egyedülálló szülő		20,0	25,7	32,1	37,4	32,7	25,4
Pár 1 gyermekkel		5,8	21,2	8,5	11,4	5,4	12,0
Pár 2 gyermekkel		4,3	8,5	12,9	10,3	9,7	14,6
Pár 3+ gyermekkel		24,2	33,1	16,7	30,4	23,3	24,0
Más háztartás gyermekkel		10,8	18,1	20,7	14,7	15,5	14,5
<i>Összesen</i>		<i>11,9</i>	<i>14,2</i>	<i>12,9</i>	<i>13,5</i>	<i>12,0</i>	<i>12,6</i>

	1992	1996	2000	2003	2005	2007
A háztartásfő etnikai hovatartozása						
Roma	52,8	64,9	70,4	50,8	37,1	50,2
Nem roma	9,8	11,8	10,2	11,5	10,9	10,6
<i>Összesen</i>	<i>11,9</i>	<i>14,2</i>	<i>12,9</i>	<i>13,5</i>	<i>12,0</i>	<i>12,6</i>

Forrás: A TÁRKI Háztartás Monitor 2007 adatai alapján Gábos–Szívós (2008).

A teljes vizsgált időszakban, tehát a rendszerváltást követő több mint 15 éven át, a háztartásfő roma etnikumhoz való tartozása a háztartások tagjainak az átlagosnál lényegesen magasabb szegénységi kockázatát jelenti. Körükben ugyanis a szegénységi ráta 1992 és 2000 között folyamatosan növekedett, majd azt követően csökkent. 2003-ban azonban a roma háztartásban élők közül még így is minden második élt a szegénységi küszöb alatt, arányát tekintve ugyanannyian, mint 1992-ben. 2005-ben mértük a legalacsonyabb rátát, 37,1%-ot, ami az akkori átlagos szegénységi ráta 3,1-szerese volt. Azonban a 2007-es adatok szerint ismét a roma háztartásfővel együtt élők fele szegénynek tekinthető. Ez egyrészt megegyezik a 2003-as adattal, másrészt az alacsonyabb átlagos szegénységi ráta miatt az akkorinál magasabb szegénységi kockázatra utal, ami 2007-ben négyszeres kockázatot jelentett. Az elmúlt kétévi változás statisztikailag nagy valószínűséggel szignifikáns.¹⁰

6. Depriváció

A szegénység természetét nyilvánvalóan nemcsak a háztartások jövedelmi helyzetének bemutatásával lehet leírni. A kirekesztettségnek a jövedelmi helyzet csak egy – igaz meggyőződésünk szerint legfontosabb – eleme. A nemmonetáris (azaz közvetlenül nem pénzben kifejezhető) összetevők, így az anyagi depriváció vagy a szubjektív szegénységérzet szerepét, a megélhetési nehézségek sokdimenziós jellegét, továbbá azok kapcsolatát a jövedelmi szegénységgel e részben mutatjuk be Havasi (2008) tanulmánya alapján.

A depriváció mérésének és indikátorainak nincs olyan kialakult, nemzetközileg elfogadott rendszere, mint a jövedelmi szegénységnek. Mégis, a Ház-

¹⁰ Az alacsony esetszám miatt ezek a becslések nagyon volatilisak. Így például, a romák körében a 2005-ben és a 2007-ben becsült szegénységi ráták (melyek 12 százalékpontos különbséget mutatnak) 95%-os konfidencia-intervalluma éppen összeér, tehát teljes mértékben nem lehet kizárni azt a hipotézist, hogy a két mutató értéke megegyezik.

tartás Monitor vizsgálatban 2007-ben már másodszor tettünk kísérletet a fogalom mérésére, egymást követően azonos módszertannal.

Havasi az anyagi depriváción belül objektív és szubjektív dimenziókat különböztet meg. Az objektív dimenziók az adott társadalomban alapvetőnek tekintett javakhoz való hozzájutás szintjét, míg a szubjektív dimenziók a szegénységérzetet mérik. Az objektív anyagi depriváció három, a szubjektív anyagi depriváció pedig két nélkülözés részterületre utal. Az objektív depriváció egy-egy területe megfelel egy-egy anyagi depriváció-típusnak, míg a szubjektív dimenzió két (objektív, illetve szubjektív) eleme alkot egy depriváció-típust. Így összesen négyféle depriváció/szegénység-típust különböztet meg:

- „*megélhetési szegény*” – alapvető szükségletek kielégítésének korlátozottsága jellemzi;
- „*komfort szegény*” – a tartós javak, a lakásfelszereltség alapvető szintjének hiánya jellemzi;
- „*lakás-szegény*” – rossz lakáskörülmények között él;
- *szegénységérzet* („objektív” és „szubjektív”).

Amennyiben a jövedelemmel mért szegénység, azaz a szegénységi ráta az aktuális szegénység mérőszámának tekinthető, annyiban tekinthető az anyagi depriváció is a tartós szegénység indikátorának. A Háztartás Monitor adatai szerint 2005-ben 100 emberből 37, 2007-ben 100 emberből 39 sem jövedelmi szempontból, sem az anyagi depriváció vizsgált dimenziói szerint nem tartozott a szegények közé. A jövedelmi szegénység azonban az esetek zömében anyagi deprivációval párosul: 2005-ben a jövedelmi szegények 91%-a, 2007-ben 93%-a egyben deprivált is volt.

Az anyagi depriváció négy típusából a lakásfelszereltség alacsony szintjét mérő „komfort szegénység” és a lakásjellemzők alapján számított ún. „lakás-szegénység” érzékelhetően javult a vizsgált időszakban. A másik két deprivációs terület közül a „megélhetési szegénység” mértéke országos szinten változatlan maradt, de a jövedelmi szegények körében markáns javulás következett be. A lakásrezezi kifizetése vélhetően az enyhébb télnak, és a bevezetett gázár-kompenzációnak köszönhetően lényegesen kisebb gondot jelentett 2007-ben, mint 2005-ben. A szegénységérzettel mért „szubjektív szegénység” országosan nem változott szignifikánsan, de a jövedelmi szegények körében valamelyest romlott. Az adatok szerint 2005-ben és 2007-ben a leg-
elemibb létszükségleteinek kielégítésében is korlátozott („megélhetési szegény”) a lakosság 23%-a. Míg 2005-ben az emberek 28%-a, addig 2007-ben egynegyede lakásfelszereltségét tekintve deprivált („komfort szegény”). A lakásminőség alapján mérve 2005-ben a lakosság egyötöde, 2007-ben 15%-a

tartozott a „lakás-szegények” közé. A szegénységérzet, a „szubjektív szegénység” szempontjából nem történt lényeges elmozdulás a két év alatt: országos átlagban az emberek 44%-a érzi magát szegénynek, ezen belül a jövedelmük alapján magukat szegénynek érzők aránya 87%.

Országos átlagban, 2005-ben a lakosság több mint egyharmada (37%-a), 2007-ben pedig kétötöde (39%-a) volt depriváció-mentes, a másik oldalról nézve azonban ez azt jelenti, hogy tízből legalább heten valamilyen deprivációtól szenvedtek (7. táblázat). Ugyanakkor a jövedelmi szegények körében 2005-ben mindössze 9%-nyian, 2007-ben pedig 7%-nyian nem voltak depriváltak. A három vagy négyfajta deprivációval rendelkezők átlagosan 15%, illetve 12%-os arányt tettek ki a két egymást követő mérés során, az arányuk kismértékben csökkent. Hasonlóképpen a súlyosan halmozott deprivációban élők aránya a jövedelmi szegények esetében is esett, természetesen egy jóval magasabb szintről: a 2005-ös 46%-ról 2007-ben 33%-ra.

7. táblázat. A lakosság megoszlása a depriváció-típusok száma és a jövedelmi szegénység szerint, 2005–2007 (%)

Depriváció-típusok	2005		2007	
	Jövedelmi szegény	Országos átlag	Jövedelmi szegény	Országos átlag
Nincs depriváció	9	37	7	39
Egyfajta depriváció fordul elő	23	30	32	31
Kétfajta depriváció fordul elő	22	18	28	18
Háromfajta depriváció fordul elő	24	9	17	8
Négyfajta depriváció fordul elő	22	6	16	4
<i>Együtt</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
<i>Deprivációs index</i>	<i>2,29</i>	<i>1,16</i>	<i>2,04</i>	<i>1,07</i>

Forrás: TÁRKI Háztartás Monitor 2007 adatai alapján Havasi (2008).

Megjegyzés: A deprivációs index értéke 0 és 4 közé esik. Ha értéke 0, akkor ez azt jelenti, hogy az adott személy, háztartás vagy társadalmi csoport esetében az anyagi depriváció egyetlen típusa sincs jelen, ha 4, akkor mind a négy depriváció-típus jellemző.

A halmozott depriváció kockázata leginkább az alacsony iskolai végzettségű, roma háztartásfővel rendelkező, községekben élő, magasabb gyermekszámú, hátrányos helyzetű régiókban élő háztartások tagjait fenyegeti. A területi hátrányok nagymértékben felerősítik a demográfiai és iskolai végzettségbeli különbségekből adódó hátrányokat.

7. Összefoglalás

Tanulmányunkban áttekintettük a TÁRKI Háztartás Monitor 2007. évi adatfelvételén alapuló jelentés felhasználásával a háztartások életkörülményeit szűkebben értelmező témaköröket: a jövedelem, fogyasztás, megtakarítás és a szegénység, depriváció területeit. Főbb megállapításaink a következők voltak:

- 2005 és 2007 között mind a jövedelem, mind pedig a fogyasztás szintje reálértéken mérve csökkent, ugyanakkor a fogyasztás nagyobb mértékben, mint a jövedelem szintje.
- A jövedelemegyenlőtlenség ugyanezen időszak alatt csökkent, mégpedig úgy, hogy valójában a felső jövedelmi tizedek relatív pozíciója romlott. Ezt alapvetően a kormányzat 2006 óta követett konszolidációs politikája alakította így.
- A fogyasztás társadalmi-gazdasági profilja kisebb egyenlőtlenséget mutat, mint a jövedelemé, alapvető mintázatuk azonban azonos, és nem meglepő, hogy a magasabb társadalmi státusú háztartások alapvetően számottevően jobb jövedelmi és fogyasztási szintről számoltak be, mint a társadalom alsó csoportjai.
- A megtakarítások és az eladósodottság nehezen mérhető területén 2005-től képest nem tapasztaltunk nagy változásokat. A megtakarítással bíró háztartások aránya szinte nem is változott, a megtakarítási formák szerkezete viszont módosult. A tartozással rendelkező háztartások aránya az alacsony jövedelműek között magas; ez a negatív potenciál veszélyt jelenthet mind az adott háztartások életszínvonalának alakulása, mind pedig a bankok hitelezési gyakorlatának folytathatósága szempontjából.
- A jövedelmi szegénység mértéke nem változott jelentősen: a szegénységi ráta 2005 és 2007 között 12,0%-ról 12,6%-ra növekedett. Ezek az adatok Magyarországot az európai középmezőnybe helyezik el.
- A szegénység által leginkább veszélyeztetett csoportok a gyermekek és fiatalok, a három és több gyereket nevelő háztartásokban élők, valamint az egyszülős háztartások, de minden más csoportnál veszélyeztetettebbek a roma családok.
- A depriváció mértéke az elmúlt kétéves időszakban valamelyest javult: az országos deprivációs index 2005–2007 között 1,16-ról 1,07-re csökkent, úgy, hogy a három, illetve négy deprivációs elemmel élők aránya 46%-ról 33%-ra esett a szegények körében, míg 15%-ról 12%-ra csökkent országos átlagban.

IRODALOM

- Bernát A. 2008: Fogyókúra: a háztartások fogyasztása. In: Szívós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Köz, teher, elosztás. TÁRKI Monitor Jelentések, 2008. Budapest: TÁRKI, 143–153. p.
- Bukodi E. 2001: Társadalmi jelzőszámok – elméletek és megközelítések. Szociológiai Szemle, 12. évf. 2. sz. 35–57. p.
- Éltető Ö. – Havasi É. 2002: Az elemzési egység és az ekvivalencia-skála megválasztásának hatása a jövedelmi egyenlőtlenségre és a szegénységre. Szociológiai Szemle, 13. évf. 4. sz. 157–170. p.
- F. Varga N. 2006: Fogyasztási jellemzők. In: Szívós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Feketén-fehéren. TÁRKI Monitor Jelentések, 2005. 109–124. p.
- Gábos A. – Szívós P. 2008: Lent és még lejjebb: jövedelmi szegénység. In: Szívós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Köz, teher, elosztás. TÁRKI Monitor Jelentések, 2008. 39–59. p.
- Havasi É. 2008: Nem csak a pénz... : megélhetési nehézségek, anyagi depriváció. In: Szívós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Köz, teher, elosztás. TÁRKI Monitor Jelentések, 2008. 61–75. p.
- KSH 2008: A keresetek alakulása Magyarországon és az unióban, 2007. Statisztikai Tükör, 2008/84.
- KSH 2007: A háztartások fogyasztása 2006. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Medgyesi M. 2008: Jut is? Marad is? A háztartások megtakarításai. In: Szívós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Köz, teher, elosztás. TÁRKI Monitor Jelentések, 2008. 155–171. p.
- Tóth I. Gy. 2008: Ki nyert ma? A jövedelemeloszlás változásai 2005–2007 között. In: Szívós P. – Tóth I. Gy. szerk.: Köz, teher, elosztás. TÁRKI Monitor Jelentések, 2008. 13–38. p.
- Tóth I. Gy. 2005: Jövedelemeloszlás. A gazdasági rendszerváltástól az uniós csatlakozásig. Budapest: Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég Kiadó.